

EURÓPAI FÜZETEK 3.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI

TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Dr. Bene László — Dr. Németh Lajos
Csatlakozás az Európai Unió
zöldség-gyümölcs ágazatához

Mezőgazdaság

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külügyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós, Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörcsik Richárd, Inotai András, Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső, Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám, Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Buljovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Berényi Andrea

Kézirat lezárva: 2003. február 14.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

Aki falun nőtt fel, az tudja, hogyan kell gyümölcsöt szedni. A Mátraalján például emberemlékezet óta azt mondják az idősebbek a cseresznyefára felkapaszkodó gyerekeknek: aztán ne somozva szedjétek! Tudják, hogy a gyerekféle sietne, gyorsan túl akar lenni a dolog nehezén, tehát csak úgy szár nélkül, vagyis somozva kapkodná le a gyümölcsöt. Ám ha a szár kiszakad a cseresznyéből vagy a meggyből, másnap reggelre, mire a piacra kell vinni, bizony már rothadni kezd. Nem ennyire veszélyes a helyzet az almával meg a körtével, de azzal is vigyázni kell. Egy ügyes mozdulattal úgy kell levenni a fáról, hogy a kocsánya megmaradjon. A szár nélküli almának, körtének sokkal kisebb az esélye, hogy a következő tavaszig épen megmarad, mint a kocsányával leszakítottnak.

Millió fortélyról tudnak Magyarországon azok az emberek, akiknek már többéztigleni őseik is gyümölcs- és zöldségtermesztéssel foglalkoztak. Ők az exportra való termelés titkaival sem ma kezdenek ismerkedni. Tudják, hogy ha érett, ízletes kajszibarackot akarnak eljuttatni Németországba vagy Svédországba, olyan zölden kell azt leszedniük, hogy a hozzá nem értő városi ember csak szörnyülködne tőle. Mert tudják, hogy a kajszibarack, éppúgy, mint az alma meg a körte, utóérő gyümölcs. Mint ahogyan azt is tudják, hogy a meggy, a

cseresznye, a földieper, a málna, a csemege-szőlő nem az. Ezeket tehát megfelelő érettségi állapotban kell leszedni, nem lehet abban bízni, hogy majd a vasúti kocsiban megérnek.

Bizonyára sok magyar gazda kellemesen meglepődik majd, ha kezébe veszi az Európai Unió gyümölcs- és zöldségtermesztéssel kapcsolatos szabályainak gyűjteményét. Csodálkozni fog, hogy szinte csupa olyan dologgal találkozik, amit ő már réges-régen tud. Csodálkozni fog, hogy őt az utóbbi időben mindig a kocka alakú paradicsommal ijesztgették, valójában pedig „csak” annyit követelnek tőle, amennyit az ő nagyon tisztességesen dolgozó szülei is magától értetődőnek tartottak. Hogy például a fejes káposzta, a fejes saláta meg a kelkáposzta külső leveleit le kell vágni. Hogy a sárgarépat nem lehet sárosan a piacra küldeni. Hogy a féregrágta, madárcsipte gyümölcsöt inkább a cefrëshordóba kell dobni, mert az jobb pálinkának, mint vevőcsalogatónak.

Hazánkban a mezőgazdaság termelési értéke 12–14 százalékát a zöldség-gyümölcs ágazat adja. Jelenleg 1 millió tonna gyümölcsöt, illetve 1,5 millió tonna zöldséget termelünk, számottevő része külföldi piacokra kerül. Exportunk 45 százalékát ma is az Európai Unió veszi fel. Ez az arány csatlakozásunk nyomán minden bizonnyal növekedni fog.

I. Az Európai Unió friss zöldség-gyümölcs piaci rendtartása

1. A rendtartás bemutatása

A friss zöldségekre és gyümölcsökre vonatkozó rendtartást 1972-ben vezették be, 1996-ban pedig megújították azt. E szektor általánosan jellemzője, hogy termékei gyorsan romlanak, az ellátás és a kereslet erőteljesen ingadozik. A rendtartás segít megteremteni az egyensúlyt a kínálat és a kereslet között (a termelők számára tisztességes áron), miközben ösztönzi az Európai Unión belüli szakosodást, és tekintettel van a harmadik országokkal folytatott kereskedelemre is. Az 1996-os reform azt célozta, hogy a szektorban jobban érvényesüljenek a piaci igények, méghozzá a termelői szervezetek támogatása útján, egy új pénzügyi-működési alapon keresztül. Célja volt továbbá, hogy csökkentse a támogatott árukivonás (intervenció) szerepét.

A rendtartás az Európai Unióban termelt valamennyi zöldség- és gyümölcsfajra vonatkozik (1. táblázat), nem tartozik azonban a hatálya alá a burgonya, a borszőlő, a csemegekukorica, a takarmányborsó, a banán és az olíwabogyó.

2. Alaprendelet

A rendtartás alapjait a Tanács 2200/96. számú rendelete fekteti le. Fő elemei a következők:

- a termékek piaci minőségének előírásai¹ és ellenőrzésük;
- a termelői szervezetek;
- az intervenciók rendelkezései;
- a kereskedelem szabályozása harmadik országokkal, amelynek részét képezik a belépő árrendszer, az érzékeny termékekre vonatkozó külön biztosíték-intézkedések és az exporttámogatások.

A Tanács és a Bizottság hatásköre úgy oszlik meg, hogy – a Római Szerződés 42. és 43. cikke értelmében – a Tanács felelős a szektor alapszabályozásáért és annak továbbfejlesztéséért, míg a Bizottság feladata a rendtartás részletes végrehajtási szabályainak kidolgozása (figyelembe véve a Tanács rendeleteit). Munkájában a Friss Zöldség-Gyümölcs Irányító Bizottság tanácsaira támaszkodik. Az Ügyvivő Bizottság üléseit havi rendszerességgel tartja. A tagországok szavazatait a Római Szerződés 148 (2) cikke szerint súlyozzák. Az elnök nem szavaz.

¹ Az angol „marketing standard” nem szó szerinti, de tartalmi megfelelőjeként e helyen „a termékek piaci minőségének előírása” magyar kifejezést használjuk.

1. táblázat – A friss zöldség-gyümölcs piaci rendtartás hatálya alá tartozó termékek

CN vámtarifa-kód	Megnevezés
0702 00	Paradicsom, frissen vagy hűtve
0703	Vörös-, shallotta-, póré-, fokhagyma és más Alliaceae zöldségféle, frissen vagy hűtve
0704	Káposzta, karfiol, karalábé és hasonló ehető Brassica-féle, frissen vagy hűtve
0705	Saláta (<i>Lactuca sativa</i>) és cikória (<i>Cichorium spp</i>), frissen vagy hűtve
0706	Sárgarépa, tarlórépa, cékla, gumós zeller, retek és hasonló ehető gyökérzöldség, frissen vagy hűtve
0707 00	Uborka és berakó-uborka, frissen vagy hűtve
0708	Pillangós zöldségféle kifejtve vagy héjában, frissen vagy hűtve
ex 0709	Egyéb zöldségféle, frissen vagy hűtve, a következő vámtarifaszámok kivételével: 0709 60 91, 0709 60 95, 0709 60 99, 0709 90 31, 0709 90 39, 0709 90 60
ex 0802	Egyéb diók, frissen vagy szárítva, héjasan vagy tisztítva, a 0802 90 30-ból az areca-dió és a coladió kivételével
0805	Citrusfélék, frissen vagy szárítva
0807	Dinnyefélék (beleértve a görögdinnyét) és papayafélék, frissen
0808	Alma, körte, birs, frissen
0809	Sárgabarack, cseresznye, őszibarack (beleértve a nektarint), szilvafélék, frissen
0810	Egyéb gyümölcs, frissen
0803 00 11	Friss liszt-banán
0803 00 90	Szárított liszt-banán
0804 20 10	Füge, frissen
0804 30 00	Ananász
0804 40	Avokádó
0804 50 00	Guava, mangó-gyümölcs és mangosteen-gyümölcs
0806 10 0	Friss csemegeszőlő
0813 50 31	Száraz dió keveréke a 0801 és a 0802 CN vámtarifaszámúakból
1222 10 10	Szentjánoskenyér

3. A szabályozás belső rendszere

3.1. Termelői szervezetek

A termelői szervezetek (producer organisations, rövidítve: PO-k) szerepét a megreformált rendtartás jelentősen megerősítette: továbbra is hozzájuthatnak intervenciók támogatáshoz, javaslatokat adhatnak többéves működési programok előremutató intézkedéseire, mint például a környezetbarát technológiák elterjesztése, a minőség javítása, a piaci munka és az értékesítés megszervezése. A 2200/96 EK rendelet értelmében a PO-kat tevékenységük szerint a következő kategóriákban lehet elismerni:

zöldség és gyümölcs,	feldolgozási célra,
gyümölcs,	termelt termékek,
zöldség,	citrusfélék,
gomba,	diófélék

Azok a PO-k, amelyeket az 1035/72. számú rendelet alapján – ennél szűkebb körű termékekre – már elismertek, akkor folytathatják működésüket mint egyes termékekre szakosodott PO-k, ha kérték újbóli elismerésüket a 2200/96 EK rendelet alapján. Az erre vonatkozó szabályokat és az elismerés feltételeit a 412/1997 EK rendelet tartalmazza.

3.2 A működési programok és a működési alap

A PO-k abban az esetben kaphatnak támogatást az EU pénzügyi alapjaiból, ha megalkotják működési programjukat, amelynek célkitűzése lehet:

- olyan művelési módszerek, termesztési technikák, környezetbarát hulladékkezelési eljárások támogatása, amelyek különösen a vízminőség-, a talaj-, a tájvédelmet és/vagy a biológiai sokféleség megőrzését szolgálják (például: integrált termesztés, ökológiai gazdálkodás);
- pénzügyi előfeltételek megteremtése a növény-egészségügyi előírások és szabályok, a szermaradék előírások betartásához szükséges technikai és személyi feltételek biztosításához.

Ezeket kívül a működési programoknak elő kell irányozniuk néhányat a következő célok közül:

- a termelés tervezése és összehangolása a kereslettel;
- az értékesítés koncentrálásának elősegítése;
- a termelési költségek csökkentése és a termelői árak stabilizálása;
- a termék minőségének javítása, a termék-kivonás csökkentése.

A működési programok 50 százalékát az EU a közös pénzügyi alapokból fizeti, a támogatás felső határa a PO által értékesített termés értékének 4,1 százaléka. Az ezt meghaladó működési költséget a PO-nak

működési alapjából kell fedeznie, amelyet a termelő tagok finanszíroznak a PO-n keresztül forgalmazott termék mennyisége vagy értéke alapján, illetőleg egy, a PO által megállapított összeggel.

A működési alapot a termék piacról való kivonásának finanszírozására is fel lehet használni, kiegészítve az unió kivonási támogatását. Ugyancsak ebből fizethető a kivonási támogatás azoknál a termékeknél, amelyekre nincs uniós támogatás.

A működési programokra és a működési alapokra vonatkozó részletes szabályokat a Bizottság 609/2001 EK rendelete tartalmazza.

3.3. Intervenció

Az intervenció célja, hogy a bőtermő években stabilizálja az árakat, de arra ne ösztönözzön, hogy a gazdák csupán az intervenció felvásárlásra termeljenek. Az EU közös pénzalapjaiból a következő termékek kivonásakor lehet intervenció támogatást fizetni:

alma,	mandarinfélék,
csemegeaszó, ló,	(satumák,
körte,	tangerinek
nektarin,	és más hibridek),
őszibarack,	narancs,
sárgabarack,	karfiol,
sárgadinnye,	görögdinnye,
clementinfélék,	paradicsom,
citrom,	tojásgyümölcs

A kivont terméket ingyenesen át lehet adni például segélyező szervezeteknek, kórházaknak, idősok otthonának, börtönöknek, azzal a feltétellel, hogy a szétosztás nem befolyásolhatja a piacot. A kivont gyümölcsöt iskolák is megkaphatják, de nem iskolai ételkészítés céljára. További felhasználási lehetőség az állatok takarmányozása, vagy a lepárlás ipari alkohol céljára. A rendtartás megköveteli az előző célokra fel nem használható termék megsemmisítését, de ez kizárólag a környezetvédelmi előírásokat betartva történhet.

A Tanács rendelete megszabja az árukivonási támogatás szintjét, amely a Miniszterek Tanácsának az 1995–1996-os árrögzítéssel kapcsolatos értekezletén megállapított áron alapul, a 2002–2003-as gazdasági évig csökkenő módon. Támogatás csak piacképes minőségre (azaz legalább II. osztályú termékre) fizethető.

Az unió által kivonási támogatásban részesíthető termékmennyiség felső határát ugyancsak rögzítették. Ez a határ 1997–98-ban a választható termékekre vonatkozóan az értékesített termék 50 százaléka volt, a citrus gyümölcsöket illetően pedig 35 százalék. Az elmúlt hat évben lépcsőzetesen lejjebb vitték ezt a limitet: 2002–2003-tól a citrusfélékre 5 százalék, az almára 8,5 százalék, a többi termékre pedig 10 százalék lesz a felső határ. Az utóbbi öt évben egy-

fajta „stabilizáló mechanizmus” működött: amennyiben a teljes árukiegészítés elért egy meghatározott szintet, akkor csökkent a következő évre vonatkozó támogatás.

A küszöböt 5 év átlagos termelése alapján határozzák meg, majd – aktualizálás után – röviddel a gazdasági év kezdete előtt rögzítik. A paradicsom és a karfiol

esetében a küszöb az átlagos termelés 5 százaléka, a csemegeszőlőnél 7 százalék, a nektarin, az őszibarack, a citrom, a narancs, a satsuma, a mandarinfélék és a clementin tekintetében 10 százalék. 2001-ben az őszibarackra vonatkozóan 0,58 százalékkal, a nektarin esetében 4,06 százalékkal csökkent a kivonási támogatás, mivel a kivonás meghaladta a 2000–2001-re megállapított küszöbértéket. 2000–2001-ben a karfiolra 2,35 százalékkal, az őszibarackra 15,62

százalékkal, a nektarinra 2,59 százalékkal kevesebb kivonási támogatást fizettek. Ugyancsak kismértékű csökkentés vált indokoltá a karfiol esetében 1998–1999-ben, valamint az azt követő évben.

A kivonást elismert PO-k végzik. Azok, akik nem tagok, uniós támogatáshoz kizárólag PO-n keresztül juthatnak, s esetükben a támogatás értéke 10 százalékkal kisebb, a termelő értékesített termésének legfeljebb 10 százaléka lehet. Ezenkívül a támogatás összegéből a PO levonja a kezelési költséget. Az intervencióra vonatkozó részletes szabályokat a Bizottság 659/97 EK rendelete tartalmazza.

3.4. A termékek piaci minőségére vonatkozó előírások

A piacszabályozás alá vont zöldség és gyümölcs termékekre kötelezően alkalmazandók a termékek piaci minőségére vonatkozó előírások. Ezek a kereskedelmi láncolat minden szakaszában kötelezők, a termelő csomagolóhelyétől a kiskereskedelmi boltig, import és export esetén is. Nem vonatkoznak azonban a termelő telephelyén közvetlenül a fogyasztónak értékesített, valamint az ipari feldolgozás alapanyagát képező termékekre.

Az előírások a minőséget, a méretet, a jelölést, a csomagolást és a külső megjelenést illetően tartalmazzak követelményeket.

Minden termékre meghatároznak minimum követelményeket, s – terméktől függően – kettő (I. és II.) vagy három (extra, I. és II.) minőségi osztályt különböztetnek meg.

A termékek piaci minőségének előírása áttekinthetővé teszi az áruminőséget és elősegíti a kereskedelmet: a nagykereskedők, az importőrök, az exportőrök akkor is ugyanarra az áruminőségre gondolnak, ha nincs jelen az áru. A minőségi előírás segíti a termelőt abban, hogy megfeleljen a fogyasztók igényének, és a gyenge minőségű árut távol tarthatja a piactól. A 2200/96 EK rendeletben meghatározott termékek piaci minőségére vonatkozó előírások alkalmazása, érvényesítése a tagországok feladata.

Betartásuk ellenőrzését az EU külön szabályozza. Jelenleg a Bizottság 1148/2001 EK rendelete van hatályban.

3.5. A piaci minőségre vonatkozó előírások hatálya alá tartozó termékek

a) Gyümölcsök:

alma és körte,	héjas dió,
kiwi,	héjas mogoró,
őszibarack és nektarin,	citrus gyümölcs,
csemegezőlő,	szamóca,
cseresznye, meggy,	szilva,
sárgabarack,	avokádó

(A rendelet lehetővé teszi, hogy a mandula, a mogoróbél és a dióbél tekintetében is bevezessék az előírásokat.)

b) Zöldségek:

paprika, édes,	káposzta,
spárga,	fejessaláta-félék,
paradicsom,	karfiol,
görögdinnye,	spenót,
uborka,	bimbóskel,
sárgadinnye,	halványító zeller,
sárgarépa,	fokhagyma,
cukkini,	articsóka,
borsó,	póréhagyma,
csiperkegomba,	tojásgyümölcs,
zöldbab,	vörőshagyma
cikória, hajtott,	

3.6. Más támogatási formák

a) *Export-visszatérítés:* Az uniós exportőrök – az uniós árak és a világpiaci árak közötti különbséget ellensúlyozandó – egyes termékekre export-visszatérítést kaphatnak harmadik országokba szállítás esetén. Ilyen az alma, a citrom, a narancs, az őszibarack, a nektarin, a csemegezőlő, a paradicsom és bizonyos diófélék. A GATT-egyezmény alapján 1995 és 2000 között a visszatérítési támogatás mértékét 21 százalékkal, az összegét 36 százalékkal csökkentették. Az export-visszatérítésre vonatkozó részletes szabályozást a Bizottság 1961/2001 EK rendelete tartalmazza.

b) *Diófélék és szentjánoskenyér:* Egyes termelői szervezetek programja a dió és a szentjánoskenyér termelését is magában foglalja.

ja, ezek a szervezetek ugyanis még kapják azt a hektár-támogatást, amely 10 évre vonatkozik, és amelyet az 1989–1996 közötti időszakban lehetett igényelni.

- c) *Feldolgozási célú termelés támogatása:* erről részletesebben a feldolgozott zöldség-gyümölcsről szóló fejezetben lesz szó. A Tanács 1195/90 EGK és 1201/90 EK rendelete alapján az almára és a citrusfélékre alkalmazott értékesítés-ösztönző intézke-

dést felváltotta egy olyan rendszer, amely az összes mezőgazdasági termék értékesítésének ösztönzését szolgálja.

4. A szabályozás külső rendszere

4.1. Határvédelem

Az unióba importált termékek meghatározó részére a közös vámtarifa szerinti vámot kell fizetni. Sok országra kedvezményes vámkontingensek vonatkoznak egyes kereskedelmi megállapodások alapján. Ilyenek: az Európai Megállapodások, a Mediterrán térségre vonatkozó kereskedelmi megállapodások, a Lomói Egyezmény, vagy a Kedvezmények Általános Rendszere. A vámszint az unió termelésének főidényében magasabb, a szezonon kívüli időszakban alacsonyabb.

4.2. Belépő árrendszer

A belépő árrendszert a korábbi referencia árrendszer helyett vezették be a GATT uruguay-i fordulóján létrejött megállapodás alapján abból a célból, hogy javítsák a harmadik országok importjának piacra jutását, miközben a főszezonban bizonyos fokú védelmet nyújtanak az uniós termelőknek. A részletes szabályokat a Bizottság 3223/94 EK rendelete tartalmazza. Az árrendszer működésének időszakait és a hatálya alá eső termékeket a 2. táblázat mutatja be.

2. táblázat – AZ EU ármechanizmusának működési időszakai

Termék	Piaci év (árúkvonásra vonatkozóan)	Belépő ár-időszak
ZÖLDSEGFÉLÉK		
Articsóka		XI.1-VI.30
Cukkini		I.1-XII.31
Karfiol	V.1-IV.30	
Paradicsom	I.1-XII.31	I.1-XII.31
Tojásgyümölcs	I.1-XII.31	
Uborka		I.1-XII.31
GYÜMÖLCSŐK		
Alma	VII.1-VI.30	VII.1-VI.30
Csemegeszőlő	V.1-IV.30	VII.21-XI.20
Cseresznye/meggy		V.21-VIII.10
Körte	VI.1-V.31	VII.1-IV.30
Őszibarack és nektarin	V.1-IV.30	VI.11-IX.30
Sárgabarack	V.1-IV.30	VI.1-VII.31
Szilva		VI.11-IX.30
Görögdinnye	IV.1-III.31	
Sárgadinnye	IV.1-III.31	
CITRUSFÉLÉK		
Citrom	VI.1-V.31	VI.1-V.31
Klementinek	X.1-XI.30	XI.1-II.végéig
Mandarinfélék (satsumák, tangerinek és más hibridek)	X.1-XI.30	XI.1-II.végéig
Narancs	X.1-XI.30	XII.1-V.31

A belépő árrendszer lényegében a referencia árrendszer lefölözéseinek kiegészítő vámokká alakítása. Ha a terméket a megállapított belépő áron, vagy a felett importálják, akkor csak a meghatározott értékvámot kell fizetni. Amennyiben azonban a terméket a belépő ár alatt importálják, az értékvámom kívül kiegészítő vámot is kell fizetni; minél alacsonyabb a termék ára a belépő árhoz képest,

annál magasabb a kiegészítő vám. Ennek az a célja, hogy az importár a belépő ár fölért legyen (például az importált áru kimagasló minősége, különlegessége, főszezonon kívüli szállítása esetében), és így ne csökkentse az EU belső árszintjét. A belépő árakat és a kiegészítő váموkat a GATT-egyezményben rögzítették, s mértéküket az elmúlt hat évben 20 százalékkal csökkentették.

4.3. A GATT különleges védelmi záradéka

A GATT-egyezmény 5. cikke megengedi kiegészítő importvám kivetését, ha az importár a megállapított küszöbár alá esik, vagy ha a behozatal mennyisége meghaladja a „küszöbmennyiséget”. Ezt a különleges védelmi záradékot csak azokra a termékekre lehet alkalmazni, amelyek a belépő árrendszer hatálya alá tartoznak. A részletes szabályozást az 1555/96 EK rendelet tartalmazza.

Az import mennyiségét az adott belépőár-időszakban on-line információs rendszerrel követik, és az importot a GATT-egyezményben meghatározott számítási módszerrel megállapított küszöbhez hasonlítják. Ha az import mennyisége egy megadott időszakban túllépi a küszöbértéket, akkor a további importot kiegészítő vám sújtja.

4.4. Kereskedelmi kvóták

Az EU számos országgal kötött kereskedelmi megállapodást, s az ezek keretében meghatározott árumennyiségekre vámkedvezmények vonatkoznak. A Magyar Köztársasággal aláírt, kölcsönös kedvezményeket tartalmazó egyezmény 1993 óta van hatályban, 2000 augusztusa óta a legtöbb magyar termék vámmentesen szállítható az unióba, a belépő árrendszer azonban változatlanul érvényben van.

5. Árak

Az Európai Unió friss és feldolgozott zöldség-gyümölcs piaci rendtartásai által alkalmazott árakat a 3. számú táblázat mutatja be.

3. táblázat – Az Európai Unió friss és feldolgozott zöldség-gyümölcs piaci rendtartásai által alkalmazott árak

Termék	Az ár típusa	Euró/100 kg		
		2001/2002	2000/2001	1999/2000
Friss zöldség-gyümölcs termékek				
Karfiol	Közösségi árukivonási támogatás	7,48	7,94	8,41
Paradicsom (szabadföldi)	Közösségi árukivonási támogatás	5,15	5,47	5,80
Narancs	Közösségi árukivonási támogatás	14,07	14,13	14,20
Mandarinfélék	Közösségi árukivonási támogatás	13,63	14,26	14,89
Citrom	Közösségi árukivonási támogatás	13,07	13,15	13,22
Csemegezőlő	Közösségi árukivonási támogatás	8,55	9,08	9,62
Alma	Közösségi árukivonási támogatás	9,19	9,56	9,94
Körte	Közösségi árukivonási támogatás	8,75	9,10	9,46

3. táblázat, folytatás

Őszibarack	Közösségi árukivonási támogatás	11,72	12,45	13,18
Cseresznye/meggy	Belépő ár	149,40	149,40	150,50
Szilva	Belépő ár	69,60	69,60	70,10
Uborka	Belépő ár	67,50	67,50	69,10
Feldolgozott zöldség-gyümölcs termékek				
Tartósított ananász	Támogatás	240,07	111,927	140,026
	Minimum ár	41,41	41,413	41,413
Őszibarack szirupban és/vagy természetes lében	Termelési támogatás	4,77	4,134	6,103
	Minimális termelői ár	-	28,368	28,368
Szilva(aszalt)	Termelési támogatás	65,52	68,389	79,976
	Minimális termelői ár	193,52	193,52	193,52
Sűrített paradicsom	A nyersanyag árának támogatása	31,36	-	-
	A késztermék támogatása	-	174,950	216,190
	Minimális nyersanyagár	-	88,05	88,05
Füge	Támogatás	28,63	28,630	29,335
	Minimum ár	87,69	87,886	87,886
Mazsolaszőlő	Hektáronkénti támogatás	2,790	2,785	2,785
Vilmos és Rocha körtefejták és/vagy természetes lé	Támogatás	*	11,35	11,89
	Minimális ár	-	35,55	35,55

* Az EU-támogatás bázisösszege 161,70 euró/tonna, amelyet módosítanak a termelő tagország értékelésekor, aszerint, hogy átlépte-e a nemzeti termelési küszöböt; ennek alapján csökken a támogatás értéke:

Ország	Támogatás euró/tonna		
Görögország	60,50	-	-
Spanyolország	160,86	-	-
Franciaország	123,29	-	-
Olaszország	130,68	-	-
Hollandia	102,64	-	-
Ausztria/Portugália	161,70	-	-

II. Az Európai Unió feldolgozott zöldség-gyümölcs piaci rendtartása

1. A rendtartás bemutatása

A feldolgozott zöldségekre és gyümölcsökre vonatkozó rendtartás 1968-ban lépett életbe, és bizonyos, feldolgozási célra termelt termékek támogatási szabályait határozza meg (lásd. 4. táblázat).

2. Alaprendeletek

A rendtartás alapjait a Tanács 2201/96 EK rendelete fekteti le. Fő elemei:

- a feldolgozási célra termelt paradicsom, őszibarack és körte termelőinek járó támogatás fizetésének szabályai;
- termelési támogatás szárított füge és szilva azon feldolgozói számára, akik a termelőknek kifizetnek egy megszabott minimum árat;
- termelési támogatás aszalási célra termelt szőlő termelőinek; támogatás aszalt szőlő és füge tárolásához;
- exporttámogatás (visszatérítés) harmadik országba történő kiszállítás esetén.

A feldolgozási célra termelt citrusfélék termelőinek támogatásáról a Tanács 2202/96 EK rendelete szól.

3. A Tanács és a Bizottság hatásköre

A Római Szerződés 42. és 43. cikke értelmében a Tanács felelős a szektor alapszabályozásáért, valamint annak továbbfejlesztéséért, míg a Bizottság – a Tanács rendeleteit figyelembe véve – kidolgozza a rendtartás részletes végrehajtási szabályait, továbbá a feldolgozott zöldség-gyümölcs szektor piacának általános előírásait. Munkájában a Feldolgozott Zöldség-Gyümölcs Ügyvivő Bizottság tanácsaira támaszkodik.

4. A szabályozás belső rendszere

4.1. A feldolgozási célra termelt termékek támogatása

A feldolgozási célra termelt termékekre többféle támogatás kapható. A megállapított piaci évekre, valamint a termelési támogatások időszakaira vonatkozó információkat az 5. számú táblázatban foglaltuk össze.

4. táblázat – A feldolgozott zöldség-gyümölcs piaci rendtartás hatálya alá tartozó termékek

CN vámtarifika kód	Megnevezés
ex 0710	Fagyasztott zöldségfélék (előfőzve vagy előfőzés nélkül); a paprika és a csemegekukorica kivételével
ex 0711	Zöldségfélék ideiglenesen tartósítva sós lében, kénezve, kénes vízben vagy más tartósító oldatban, de nem közvetlen fogyasztásra alkalmas módon; a paprika és a csemegekukorica kivételével
ex 0712	Száraz vagy szárított zöldségfélék, egész szeletben; a csemegekukorica kivételével
0804 2090	Szártított füge
0806 20	Mazsolaszőlő
ex 0811	Fagyasztott gyümölcs (előfőzve vagy előfőzés nélkül) hozzáadott cukor nélkül; a banán kivételével
ex 0812	Gyümölcs ideiglenesen tartósítva sós lében, kénezve, kénes vízben vagy más tartósító oldatban, de nem közvetlen fogyasztásra alkalmas módon; a banán kivételével
ex 0813	Szártított gyümölcs, amely nem tartozik a 0801-0806 CN kódhoz; a szárított diófélék kivételével
0814	Sárgadinnye- görögdinnye-, citrusfélék héja frissen, fagyaszta, szárítva vagy ideiglenesen tartósítva sós lében, kénes vízben vagy más tartósító oldatban
0904 2010	Szártított édes paprika
1302 20	Pektines anyagok és pektinátok
ex 2001	Gyümölcs és zöldség borecetben vagy ecetsavban elkészítve és tartósítva, cukorral vagy cukor nélkül, sózva, fűszerezve, mustárral vagy ezek nélkül; nem tartozik ide az olíva, a csemegekukorica, jam-ek, édesburgonya, szőlőlevél, pálmag
2002	Paradicsom elkészítve és tartósítva, másképp, mint borecetben vagy ecetsavban
2003	Gomba elkészítve és tartósítva, másképp, mint borecetben vagy ecetsavban
ex 2004	Egyéb zöldség elkészítve és tartósítva, másképp, mint borecetben vagy ecetsavban vagy fagyaszta, nem tartozik ide az olíva és a lisztként- vagy pehelyként elkészített és tartósított burgonya
ex 2005	Egyéb zöldség elkészítve és tartósítva, másképp, mint borecetben vagy ecetsavban vagy fagyaszta; nem tartozik ide az olíva, a csemegekukorica és a paprika
ex 2006	Gyümölcs, diófélék, gyümölcshéj, növényi részek cukorban tartósítva; nem tartozik ide a banán
ex 2007	Jam, gyömbérszelé, lekvár, gyümölcs-vagy diópüré, gyümölcskrém főzve, hozzáadott cukorral vagy anélkül; nem tartozik ide a banánból készült termék.
ex 2008	Gyümölcs egyéb módon elkészítve és tartósítva, hozzáadott cukorral, alkohollal vagy anélkül; nem tartozik ide a földimogyoróvaj, a pálmag, a kukorica, a müzli, a jam, az édesburgonya és a szőlőlevél
ex 2009	Gyümölcslé (a szőlőlé és –must, a banánlé kivételével) és zöldséglé hozzáadott cukorral vagy anélkül; nem erjesztett, és hozzáadott alkohol nélkül

5. táblázat – Piaci évek. A termelési támogatások időszakai

Piaci év	Termék
VI.15-VI.14	Paradicsom, őszibarack szirupban/természetes lében
VII.15-VII.14	Körte szirupban/természetes lében
VIII.1-VII. 31	Száritott füge
VIII. 15-VIII.14	Szilva
IX.1-VIII.31	Mazsolaszőlő
VI.1-V.31	Ananász
VI.1-V.31	Citrom
X.I-IX.30	Narancs, grapefruit és kisgyümölcsű citrusféle
Támogatás csak azokra a termékekre jár, amelyeket a feldolgozóiparnak a következő időszakokban szállítanak	
VI.15-XI.15	Paradicsom
VI.15-X.25	Őszibarack
VII.15-XII.15	Vilmos és Rocha körtefajták
VIII.15-I.15	Szilva
VIII.1-VI.15	Száritott füge
X.1-VI.30	Kisgyümölcsű citrusféle
Egész évben	Egyéb citrus-gyümölcs

4.1.1. Citrusfélék, paradicsom őszibarack és körte

A feldolgozási célra termelt citrus-gyümölcsök, valamint a paradicsom, az őszibarack és a körte termelőinek akkor fizetnek támogatást, ha szerződést kötöttek a feldolgozókkal. E termékek összmenyiségére közösségi és nemzeti küszöbértékeket állapítottak meg. A piaci év kezdete előtt a küszöböket összehasonlítják a megelőző három évben

feldolgozott átlagmenyiséggel. Amennyiben a közösségi küszöbnél többet dolgoztak fel, csökkentik a támogatást azokban a tagországokban, amelyek a nemzeti küszöböt átlépték.

A támogatás fizetésére vonatkozó részletes szabályokat a citrusféléket illetően a Bizottság 1092/2001 EK rendelete, a többi termék tekintetében pedig a 449/2001 EK rendelete határozza meg.

4.1.2. Füge

A szárított füge feldolgozói közül azok kaphatnak termelési támogatást, akik az alapanyagtermelőknek kifizetik a megszáított minimum árat. A részletes szabályokat a Bizottság 449/2001 számú rendelete tartalmazza. A cél a minimum ár és a nyersanyagár különbségének kiegyenlítése. Követelmény, hogy az aszalvány minősége feleljen meg a 1573/99 EK rendeletben foglaltaknak.

Ezt a rendszert a 2000–2001-es piaci év végéig a paradicsom, az őszibarack és a körte termékekre is alkalmazták, valamint egy hasonlót (2002–2003. évi megszüntetéssel) a francia tengerentúli megyékben termelt, konzervált ananászra.

4.1.3. Mazsolakészítésre termelt szőlő

1986 óta támogatásban részesülnek a mazsolaszőlő alapanyagát előállító termelők, hektár és termésmennyiség alapján. A hatályos támogatási szabályozást a Bizottság 1621/99 EK rendelete írja le, mint ahogy a mazsolaszőlő minőségi előírásait is.

4.1.4. A spárgára vonatkozó intézkedések

A feldolgozásra termelt fehér spárgára fizetett támogatást a Bizottság 956/97 EK rendelete szabályozza. Amennyiben az erős

nemzetközi verseny miatt piaci nehézségek lépnek fel, a termelők – közösségi szinten legfeljebb 9000 hektárra – hektáronkénti támogatást kapnak.

4.2. Tárolási támogatás

Tárolási támogatáshoz azok az elismert raktározó cégek juthatnak, amelyek a minőségi előírásoknak megfelelő mazsolaszőlőt, szárított fügét vásárolnak fel a piaci év utolsó két hónapjában. Az intervenció készleteket lehetőség szerint emberi fogyasztási célú feldolgozásra értékesítik, ezenkívül lepárlásra, vagy takarmányozásra használják. A részletes szabályokat a Bizottság 1622/99 EK rendelete foglalja össze.

5. Harmadik országokkal folytatott kereskedelem

5.1. Export-visszatérítés

A világgpiaci versenyképesség biztosítása, az export lehetővé tétele érdekében az EU export-visszatérítést nyújthat exportőreinek, amelynek mértéke a világgpiaci ár és az uniós piaci ár különbözete. A hatályos szabályozás szerint export-visszatérítés a feldolgozott paradicsomra, az ideiglenesen tartósított és a cukrozott cseresznyére/meggyre, a feldolgozott mogoróra és meghatározott tisztaságú narancslére vehető igénybe.

A GATT uruguayi fordulóján született megállapodásnak megfelelően a támogatott export mennyisége 21 százalékkal, a kifeizett összeg 36 százalékkal csökkent 1995 és 2000 között.

Az export-visszatérítésre vonatkozó végrehajtási szabályokat az 1429/95 EK rendelet tartalmazza.

Az export-visszatérítés választható a feldolgozott zöldség- és gyümölcstermékek hozzáadott cukortartalma alapján is. A glükóz és a glükózsirup tekintetében a gabonarendtartás az irányadó, míg az izoglükóz, a répacukor, valamint a nádcukor és -sirup vonatkozásában a cukorrendtartás rendelkezik.

5.2. Importvámok

Az unióba irányuló import esetében a legtöbb termékre a közös vámtarifa szerinti vámok vonatkoznak. Egyes kereskedelmi megállapodások – például az Európai Megállapodások, a Mediterrán térségre vonatkozó kereskedelmi megállapodások, a Loméi Egyezmény, vagy a Kedvezmények Általános Rendszere – alapján számos ország tekintetében kedvezményes vámkontingensek az irányadók. A származási országra vonatkozó szabályok betartása különösen fontos. A cukorrendtartás szabályai szerint e feldolgozott zöldség-gyümölcs termékeket kiegészítő vám terhelheti.

5.3. A GATT különleges védelmi záradéka

A GATT-egyezmény 5. cikke három termékre megengedi kiegészítő importvám kivetését, amennyiben az importár a megállapított küszöbár alá esik, vagy a behozatal mennyisége meghaladja a „küszöbmennyiséget”:

6. táblázat

CN vámtarifa-kód	Termék
2008 30 19	Citrus-gyümölcs, amely hozzáadott alkoholt és cukrot tartalmaz
2009 99 21	Szőlő, amely hozzáadott alkoholt és cukrot tartalmaz
2009 90 71	Citrus-gyümölcs lé és ananászlé keveréke, hozzáadott alkohollal és cukorral

5.4. Kereskedelmi kvóták

A GATT-egyezményben meghatározott árumennyiségekre vámkedvezmények vonatkoznak. Az Agaricus nemzetségbe tartozó gombára a Bizottság 2125/95 EK rendelete önálló szabályokat állapít meg. Az unió a tagjelölt országokkal külön kereskedelmi megállapodásokat kötött, így a Magyar Köztársasággal is, amely szerint 2002-től csaknem minden feldolgozott termék vámmentesen szállítható az Európai Unióba.

III. A friss zöldség-gyümölcs minőségellenőrzésének szabályozása az Európai Unióban

A zöldség- és gyümölcs piac szabályozásának egyik legfontosabb eleme – mind a régi (1035/72 EKG), mind az új (2200/96 EK) tanácsi rendelet szerint – a minőség. Az egyes termékekre vonatkozó, kötelező minőségi előírásokat a Bizottság rendeleteinek mellékleteiként léptetik hatályba. Az ezeknek való megfelelést korábban a Bizottság 2251/92 EKG rendelete alapján kialakított rendszerben ellenőrizték, mind a belföldi termékek, mind az export és az import vonatkozásában. 2001-ben lépett hatályba az 1148/2001 EK rendelet a friss zöldségek és gyümölcsök minőségi előírásoknak való megfelelésének ellenőrzéséről.

A rendelkezés szemléletében és részleteiben is új. Az első fontos változás az, hogy minden tagállamban meg kell nevezni egy koordináló, kapcsolattartó szervet. A belföldi minőségellenőrzést illetően megköveteli a termékpálya valamennyi szereplőjét magában foglaló adatbázis – kataszter – elkészítését, amelyet naprakészen kell tartani. Ide értendők a termelők, a termelők szervezetei, a szállítók, a kis- és nagykereskedők, de még a feldolgozók is. Természetesen ellenőr-

zésük szintje eltérő. A rendelet belföldön az adatbázison, valamint kockázatelemzésen alapuló, rendszeres ellenőrzést ír elő. Néhány példa a kockázati faktorok közül: pozíció a piaci láncban, cégméret, előző vizsgálat eredménye, stb.

Önálló fejezet szól a harmadik országok minőségellenőrzésének elismeréséről. Ez részletesen szabályozza a Bizottság, a tagállamok és a harmadik ország jogait, kötelezettségeit. Ehhez a fejezethez kapcsolódik a módosító, 2379/2001 EK rendelet, amely részletekbe menően rendelkezik az elismerés kapcsán adódó adminisztratív feladatokról.

Az elismerés csak az adott országban termelt árura vonatkozik. A Bizottság közzéteheti az elismert ország cikklisztáját, amelyet tetszés szerint szűkíthet, illetve bővíthet. A tagországok negyedévente jelenteni kötelesek a harmadik országok által beszállított és kifogásolt mennyiségek és tételek számát.

A minőségi előírások vonatkozásában az unió – a piacsabályozásról szóló, 2200/96 EK tanácsi rendelet megjelenését követően – egyértelművé tette, hogy az EU piaci minőségi előírásainak alapját az ENSZ/EGB-szabványok képezik, amelyek egy adott termék kereskedelmi minőségének ellenőrzéséhez kapcsolódó követelményrendszert határoznak meg. Az unió rendeleteinek eredeti célját, a piacsabályozást szolgáló „szabványokat”

– a minimum követelmények előírását és a minőségi osztályok alkalmazását, valamint a fogyasztói tájékoztatást egyaránt előíró feltételrendszert – a „quality standard” (minőségi szabvány) helyett az utóbbi időben a „marketing standard” (termékek piaci minőségének előírása) kifejezéssel illeti. A tagállamok számára kötelező és teljes egészében alkalmazandó rendeletek mellékleteként megjelenő előírások azonban szerkezetükben nem változtak, továbbra is a minőségről (annak a megszokott elemeiről) szólnak. (A friss zöldség-gyümölcs termékek piaci minősége előírásainak közösségi felépítését és a fogalmak értelmezését a *Mel-léklet* tartalmazza.)

Az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott, kötelező zöldség-gyümölcs ellenőrzés végeredményben a nemzetközi szabványokat veszi figyelembe. Az OECD további együttműködési lehetőséget biztosít a nemzetközi szabványok alkalmazásában. Nemzetközi viszonylatban a minőségi előírásoknak nem megfelelő export-import áruról egy, az ellenőrző hatóságok között működő egy-séges visszajelző rendszer 24 órán belül tájékoztat.

2 A „TÉSZ” a termelői értékesítő szervezetek rövidített elnevezése, amelyek Magyarországon az EU termelői szervezeteinek („Producer Organizations”, rövidítve „PO”-k) szerepét hivatottak ellátni.

IV. Magyarország helyzete a csatlakozás előtt

A zöldség-gyümölcs ágazat Magyarországon számottevő (12–14 százalékos) termelési értéket képvisel a mezőgazdaságban. Rendkívüli faj- és fajtagazdagsága, a fajok igényeit kielégítő feltételek területi tagoltsága, a gépesíthetőség, a munkai igényesség, a termelés kockázata, a készáru gyorsan romló jellege miatt alapvető probléma a termelés (az áru) koncentráltságának a hiánya.

Ennek megfelelően az Európai Unió zöldség-gyümölcs piacsabályozásából annak két fő elemét, a minőség szabályozását és ellenőrzését, illetve a TÉSZ²-ek elismerését és támogatását szükséges kiemelni. A TÉSZ-ek létrehozása elsősorban gazdasági érdek (az ágazat versenyképessége, a termelők helyzetének javítása érdekében), a minőség-ellenőrzés működtetése viszont alapvetően jogi kényszer, ugyanis az uniós csatlakozást követően a nem megfelelő működés szankciókat vonhat maga után.

Tekintettel arra, hogy az unió zöldség-gyümölcs piacsabályozását rendeletek rögzítik, amelyeket a csatlakozás után közvetlenül és teljes egészében alkalmazni kell, a magyarországi helyzet ismertetése csak az elért állapot bemutatására szorítkozik.

1. A hazai friss zöldség- gyümölcs piaci rendtartása

1.1. Zöldség-gyümölcs termelői értékesítő szervezetek

A zöldség-gyümölcs ágazatban az EU-konform piacsabályozás kialakítása érdekében a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium – a szükséges jogharmonizációs feladatok egyik lépéseként – megalkotta a 25/1999. (III. 5.) FVM rendeletet a zöldség-gyümölcs termelői értékesítő szervezetekről. Ezek léte és működése kulcsfontosságú a közösségi támogatások csatlakozás utáni eléréséhez, hiszen az ágazat a TÉSZ-eken keresztül juthat közvetlenül uniós forrásokhoz, ezért létrehozásuk elsősorban gazdasági érdek.

A TÉSZ-ek megalakulását a jogszabály ugyan lehetővé tette, de számuk jelentékeny növekedését a támogatási szabályok megfelelő kapcsolása indította el. A 25/1999. (III. 5.) FVM rendeletet alapján 1999-ben egy, 2000-ben három, 2001-ben további nyolc szervezet kapott előzetes elismerést, míg 2003-ban számuk 19-re emelkedett.

Emellett kettő, már előzetesen elismert TÉSZ beadta a teljes elismerésre vonatkozó kérelmét, s közülük egy megkapta ezt a státust, a 2003. év elejétől.

Fontos, hogy az EU-csatlakozásig – az áruforgalom koncentrációját szem előtt tartva, bizonyos határok között – minél több ilyen szervezet alakuljon, illetve a későbbiekben célként kell kitűzni azt, hogy Magyarországon létrejöjjön a TÉSZ-ek összefogása (szövetsége), s kínálatuk koncentrálódjon. A TÉSZ-ek elismerését, ellenőrzését, a támogatási igazolások kiadását, illetve az egyedi kérelmek elbírálását az FVM Agrárrendtartási Hivatala végzi.

A célok eléréséhez természetesen támogatni kell ezeket a szervezeteket. Már a 102/2001. (XII. 16.) FVM rendelet több jogcím-ben is nevesítette a TÉSZ-eknek nyújtott támogatást.

A 25/1999. (III. 5.) FVM rendelet alapján elismert vagy előzetesen elismert szervezetek gazdálkodásuk segítéséhez számlával igazolt tárgyévi árbevételük alapján részesülhettek támogatásban: előzetesen elismert szervezetek esetében a támogatás mértéke a bevétel 20 százalékára rúgott, legfeljebb harmincmillió forintig. Az elismert szervezetek árbevételük 6 százalékát kaphatták meg támogatásként.

A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 3/2003.(I.24.) FVM rendelete az agrár-gazdasági és vidékfejlesztési célok 2003. évi költségvetési támogatásáról megemelte a TÉSZ-ek támogatását:

- 150 millió forintig az árbevétel 20 százaléka,
- 150–300 millió forint árbevétel között 30 millió forint, plusz a 150 millió forint feletti rész 3 százaléka,
- 300–400 millió forint árbevétel között 34,5 millió forint, plusz a 300 millió forint feletti rész 6 százaléka,
- 400 millió forint árbevétel felett 40,5 millió forint, plusz a 400 millió forint feletti rész 9 százaléka,
- elismert TÉSZ-ek esetén az árbevétel 8 százaléka.

1.2. A piacszabályozás egyéb elemei

- a) *Szakmaközi szervezetek:* A termékutáncok funkcionálisan az EU előírásai szerinti szakmaközi szervezetekhez hasonló, de eltérő felépítésű szervezetek; tényleges szakmaközi szervezetek létrehozása most tart az induló szakaszban.
- b) *Piaci árfigyelés:* A piaci árfigyelést ma az Agrárgazdasági Kutató Intézet végzi, ugyan még nem maradéktalanul a közösségi szabályok szerint (például egyelőre hiányzik az adott fajtájú, minőségi osztályú áruk figyelése); a harmonizáció folyamatban van.

c) *Árukivonás (intervenció):* Az uniós szabályok szerint a zöldség-gyümölcs ágazatban az árukivonásról a TÉSZ-ek döntenek, az állam csak ellenőriz (a mennyiséget és a minőséget). Kivonási támogatást kizárólag teljes elismeréssel rendelkező TÉSZ-ek igényelhetnek. Ilyenek hiányában árukivonási rendszer egyelőre nem működik.

d) *Export-import szabályozás:* A hatályos szabályozás eltér a közösségi rendelkezésektől; a WTO és más kötelezettségek miatt az EU rendszerének bevezetése a csatlakozáskor időszerű.

2. A hazai feldolgozott zöldség-gyümölcs piaci rendtartása

A 2002. évi támogatások rendszerének kialakításakor figyelembe vették az EU szabályait, de az érintett termékkör bővebb. Ez elsősorban a volumenhordozó ipari nyersanyagok támogatását jelentette, köztük az ipari paradicsomét is (ez az egyetlen olyan termék, amelyet Magyarországon is és az unióban is támogatnak). Külön rendelet készül a közösségi támogatási elemek fokozottabb alkalmazására, és ennek függvényében kerülhet sor a „termelési támogatás” fenntartására a terméklista esetleges módosításával.

3. A friss zöldség és gyümölcs minőségellenőrzése Magyarországon

A friss fogyasztásra szánt gyümölcs és zöldség minőségellenőrzésének célja, hogy a piacra kerülő termékek megfeleljenek a nemzetközileg elfogadott normáknak. A termelőt ezzel arra lehet késztetni, hogy színvonalas, értékes terméket állítson elő és forgalmazzon. Ez a kereskedők számára megkönnyíti az áruk összehasonlítását és megítélését; a fogyasztók részére pedig minőségileg elkülönített, összevethető kínálatot biztosít. Ugyanakkor védi a piacot az előírásoknak nem megfelelő minőségű árutól, külön kezelve a friss fogyasztásra és a feldolgozásra szánt termékeket. Emellett gazdasági szempontból is előnyös: növeli a termékek iránti bizalmat, így az exportlehetőségeket is. Ugyanakkor védi a hazai piacot a silány minőségű importárutól.

A minőségellenőrzés területén a jogi szabályozás a csatlakozás szükséges, de nem elégséges feltétele. Az intézményfejlesztés, a műszaki, a technikai, a személyi feltételek megteremtése, a működés szervezettségének kialakítása hosszabb távú feladat. Ennek megfelelően az ágazat EU-csatlakozásra való felkészülése több mint egy évtizede tart.

A jogharmonizáció első lépése az volt, hogy megkezdődött az unió zöldségekre

és gyümölcsökre vonatkozó előírásainak átvétele a Magyar Élelmiszerkönyv kötelező előírásaiba.

A minőség hatósági ellenőrzésének kialakításáról a földművelésügyi tárca 1993. február 13-i miniszteri értekezlete döntött.

A tárca vezetése, figyelembe véve

- a termelés területi eloszlásának egyenetlenségét,
- az ehhez sem teljesen igazodó export-feldóhelyek eltérő forgalmát,
- a különböző évek közötti lehetséges jelentékeny eltéréseket,
- az éven belüli idényszerűséget,
- az unió bővülésének lehetőségét,
- a nem EU-tagországok esetleges hasonló igényét,
- a pénzügyi lehetőségeket,
- illetve mindezek változásának hatását a tervezhetőségre

a fokozatos kialakítást határozta el.

Ennek megfelelően készült el a 22/1993. (VII.1.) FM rendelet az Európai Közösségek tagállamaiba kiszállításra kerülő, friss fogyasztásra szánt zöldség és gyümölcs minőségének kötelező vizsgálatáról, amely 1994. január 1-jén lépett hatályba, és nyolc fajra vonatkozott. A kötelező vizsgálat alá vont fajok számát az 51/1994. (VIII. 19.) FM rendelet kibővítette.

A 62/2000. (IX. 15.) FVM rendelet a minőségellenőrzést kiterjesztette az

importárakra és a belföldi forgalomra is. Továbbá bevonta az ellenőrizendő cikkek körébe az összes olyan fajt, amely a Magyar Élelmiszerkönyvnek a friss zöldségekre és gyümölcsökre vonatkozó, kötelező előírásában szerepel.

A 62/2000. (IX. 15.) FVM rendelet teljes egészében átveszi a Bizottság 2251/92 EKG rendeletében foglaltakat, kivéve a kizárólagosan a tagállamokra vonatkozó elemeket (például a zöldség- és gyümölcszállítmányok Európai Unióba történő beléptetésével kapcsolatos minőségellenőrzésről). Továbbá tartalmazza a Bizottság 1148/2001 EK rendeletének valamennyi fontos elemét és elvét.

A friss fogyasztásra szánt gyümölcs és zöldség export-, import- és belföldi ellenőrzését Magyarországon a megyei (fővárosi)

állat-egészségügyi és élelmiszer-ellenőrző állomásokkal közszolgálati jogviszonyban álló zöldség-gyümölcs minőségellenőrök végzik. A tételenkénti megfelelési vizsgálat alapját a Magyar Élelmiszerkönyv, illetve a célország minőségi előírásai képezik. Amennyiben a termék megfelelt az előírásoknak, kiadják a vizsgálati bizonyítványt. A vizsgálat külön jogszabályban meghatározott díját a vizsgálatot igénylő fizeti, annak 50 százalékos visszatérítésére ad lehetőséget a 3/2003.(I.24.) FVM rendelet.

A támogatást a Magyar Élelmiszerkönyv, vagy EU-rendelet szerint a 7. táblázatban felsorolt, friss fogyasztásra szánt hazai termelésű gyümölcs- és zöldségfélék kötelező előírásainak megfelelőségére vonatkozó minőségvizsgálati díjak költségtérítése címén lehet igényelni.

7. táblázat

Sorszám	Magyar Élelmiszerkönyv előírás címe	Magyar Élelmiszerkönyv előírás jele
1.	Alma és körte	1-4-1619/2001
2.	Bimbóskel minősége	1-4-1591/87/2
3.	Csemegeszőlő	1-4-2789/1999
4.	Cseresznye és meggy minősége	1-4-899/87/1
5.	Cukkini	1-4-1292/81/3
6.	Étkezési paprika	1-4-1455/1999
7.	Fejes saláta, fodros endíviasaláta, széleslevelű endíviasaláta	1-4-1543/2001
8.	Fejeskáposzta és kelkáposzta minősége	1-4-1591/87/1
9.	Fokhagyma	1-4-2288/97
10.	Görögdinnye	1-4-1093/97/2
11.	Hajtatott cikória minősége	1-4-2213/83/2
12.	Halványítózeller minősége	1-4-1591/87/3
13.	Kajszli	1-4-851/2000
14.	Karfiol minősége	1-4-963/98/1
15.	Őszibarack és nektarin	1-4-2335/1999
16.	Paradicsom	1-4-790/2000
17.	Paraj minősége	1-4-1591/87/4
18.	Póréhagyma	1-4-2396/2001
19.	Sárgadinnye	1-4-1615/2001
20.	Sárgarépa	1-4-730/1999
21.	Spárga	1-4-2377/1999
22.	Szamóca minősége	1-4-899/87/2
23.	Szilva	1-4-1168/1999
24.	Tojásgyümölcs	1-4-1292/81/2
25.	Uborka minősége	1-4-1677/88
26.	Vöröshagyma	1-4-1508/2001
27.	Zöldbab	1-4-912/2001
28.	Zöldborsó	1-4-2561/1999
29.	Héjas dió	1-4-175/2001
30.	Termesztett csiperkegomba	982/2002*

* EU-rendelet száma

A rendelet szerint az Európai Unió tagállamaiba csak a közösségi előírásoknak megfelelő terméket lehet kiszállítani. Az áru bizonyítványának meglétét kiléptetéskor a vámhatóság ellenőrzi. Ha a bizonyítvány hiányzik, akkor a vámhatóság megtagadja a kiléptetést, és erről értesíti a Koordinációs Központot, amely megteszi a szükséges intézkedést.

A minőségi előírások az unió rendeleteinek mellékleteit képező szöveg átvételével készülnek. Azokat a Magyar Élelmiszerkönyv kötelező előírásairól szóló, 40/1995. (XI. 16.) FM rendelet, illetve módosításai léptetik hatályba. Az Európai Unió – a Tanács 2200/96 EK rendeletében is rögzítve – az ENSZ/EGB szabványait tekinti alapnak. Az ENSZ/EGB-szabványok több termékre terjednek ki, mint a közösségi előírások. Az EU azonban a Tanács 2200/96 EK rendeletében foglaltaknak megfelelően bővíti a minőségi előírások alá tartozó termékek körét (azóta jelent meg az avokadóra, sárgadinnyére, a görögdinnyére, a héjas dióra és a mogoróra, valamint a – magyar szempontból nagy jelentőségű – gombára vonatkozó előírás). Emellett folyamatosan felülvizsgálja és módosítja a meglévő szabályokat, vagy az utóbbi időben új rendeletként adja ki. Az unió kötelező rendeleteiben foglalt előírások modernizálása és a vásárlók minőségi igényeihez való igazítása is megkezdődött.

Összesen 35 zöldség és gyümölcs termékre készült az EU vonatkozó rendeleteivel harmonizált, kötelezően alkalmazandó, a Magyar Élelmiszerkönyvben foglalt előírás.

Napjainkban:

- a minőség ellenőrzése teljes körűvé vált, jogilag egyaránt kiterjed az exportra, az importra és belföldi forgalomra, további feladat az ellenőri kapacitás és felszereltség megteremtése;
- megkezdte működését a zöldség-gyümölcs piac közös szervezéséről szóló szabályokban foglaltaknak megfelelő, a termékpálya minden szakaszában egységes gyakorlatot biztosító Zöldség-Gyümölcs Minőségellenőrzési Koordinációs Központ, a csatlakozásból fakadó feladatok átvételének feltételeit a jövőben folyamatosan biztosítani kell;
- az ellenőrzés szervezetét az Európai Unió a Bizottság 2387/2001/EK rendeletével – a harmadik országok közül elsőként – elismerte, a magyar exportbizonyítványt elfogadja, a jövőben az előírt szervezési és adminisztratív követelményeknek kell megfelelni.

A magyar ellenőrzés által kiállított vizsgálati bizonyítvány elfogadása lehetővé teszi az áru szabad mozgását az Európai Unió tagállamaiban. Azonban a bizonyítványok hitelességének utólagos, szűrőpróbaszerű ellenőrzésének jogát az unió fenntartja magának, sőt

helyszíni ellenőrzést is tarthat a harmadik országban, ha nincs megelégedve az onnan származó áru minőségével. Végso esetben a Bizottság felfüggesztheti az elismerést, ha az áru minősége számottevően romlik, és felszólításra sem változik a helyzet.

Az elismerést követően a hangsúly a termékellenőrzésről fokozatosan átkerül a bizonyítványok meglétének, hitelességi követelményeinek szigorú vizsgálatára, illetve – az árumozgás követhetősége következtében – az unió belső piacán történő ellenőrzésre. A csatlakozás után a magyar belső piaci ellenőrzést is meg kell erősíteni.

A 2001. év volt az első olyan teljes esztendő, amikor a minőségellenőrzés komplex módon kiterjedt az exportált, az importált és a belföldi forgalomban lévő zöldség-gyümölcs árura, valamint elkezdődött a feldolgozási bizonyítványok kiadása is.

Összesen 8 323 export-szállítmányban 10 878 tétel, és 3 795 import-szállítmányban 4 184 tétel vizsgálatára került sor, továbbá 569 belföldi forgalmazó helyen 1 746 tétel ellenőrzése történt meg. Továbbá 106 – eredetileg is ipari feldolgozásra szánt – importált zöldségszállítmányban 112 zöldségtételhez állítottak ki feldolgozási bizonyítványt.

Az elismerést követően, 2002 nyarán, az EU-delegáció magyarországi látogatáson mérte fel a csatlakozásra való felkészülés

mértékét. A legfőbb megállapítások a következőkben foglalhatók össze:

- A zöldség-gyümölcs ellenőrzés rendszere Magyarországon jól szervezett, az ellenőrök kellően képzettek és felszereltek, s létszámuk is megfelelő. A csatlakozása után Magyarország lesz az unió külső határa. A Bizottság 1148/2001 EK – a minőségellenőrzésre vonatkozó – rendeletének teljes átvétele után hazánkban a mai feladatokon túlmenően teljesítenie kell azokat követelményeket, amelyek a külső határon történő minőségellenőrzéshez kapcsolódnak, és ehhez kell igazítani az ellenőrök létszámát is.
- A zöldség-gyümölcs minőségellenőrzést szabályozó legutóbbi, 62/2000/FVM rendelet az EK 2251/1992 számú rendeletére épült. Időközben a közösségi szabályozás az 1148/2001 EK rendelet szerint módosult, az ezzel kapcsolatos harmonizációt (új rendeletek megalkotásával) a magyar félnek el kell végeznie.

A minőségi előírásokat a nagyobb termelők és kereskedők jól ismerik, a kisebbek azonban kevésbé. A szakma minden szereplőjének bővítenie kell ez irányú ismeretét.

További feladat a hazai piacon a kockázatelemzésre alapozott minőségellenőrzés kiterjesztése és az ehhez szükséges adatbázis létrehozása a kereskedőkről.

Mindezekén túl folyamatos feladat a változó EU-szabályok követése, átvétele. Ez elsősorban a termékek piaci minőségének előírásait tartalmazó rendeletekre vonatkozik, tekintettel arra, hogy ezeket az unió az utóbbi időben nemcsak az adott termék piaci minőségének előírásai tekintetében módosítja, hanem általános rendeletekkel is. A változásokról a zöldség-gyümölcs minőségellenőrző folyamatosan tájékoztatást

kapnak. Adott esetben érdemes előzetesen felvenni velük a kapcsolatot. Szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy a 62/2000/FVM rendelet és az Bizottság 2387/2001 EK rendelete alapján az unió tagállamaira a közösségi rendeletek kötelezők akkor is, ha a Magyar Élelmiszerkönyv előírásaként még nem jelentek meg. Más célország esetén annak előírása határozza meg az exportáru minőségi követelményeit.

V. A csatlakozási tárgyalások befejezése

1. A közösségi szabályozás harmonizálásának helyzete

Az ország csatlakozásra való felkészültségének felmérésére 2002 nyarán EU-küldött-ség látogatott hazánkba. A minőségi előírások alkalmazásával és ennek ellenőrzésével alapvetően elégedettek voltak. Megjegyezték, hogy tapasztalatuk szerint a nagyobb termelők, árucsomagolók tisztában vannak a követelményekkel, és teljesítik is azokat. A kiskereskedelemben az áruminőség jó, azonban az előírások szerinti csomagolás, jelölés, feliratozás még javítandó.

A tárgyalások végső szakaszában is megfogalmazták az elvárást: az uniós szabályok,

előírások alkalmazásában további, hatékony előrelépést kell tennünk.

2. Támogatási kvóták a feldolgozási célra termelt termékekre

A feldolgozási célra, termelői szervezetekkel kötött szerződés keretében termelt alábbi termékekre és mennyiségekre a magyar termelők a csatlakozás után közösségi támogatást kaphatnak:

- paradicsom: 130 790 tonna,
- őszibarack, befőtt célra: 1616 tonna,
- Vilmos körte, befőtt célra: 1031 tonna.

VI. Zöldség-gyümölcs ágazatunk jövője

1. Változik a szabályozás jellege

Az Európai Unió friss, illetve feldolgozott zöldség és gyümölcs rendtartásaira vonatkozó, az előzőekben ismertetett rendeletek a csatlakozástól közvetlenül hatályosak lesznek a Magyar Köztársaságban. A Közös Agrárpolitika körébe tartozó, az ágazatot érintő döntések kikerülnek a nemzeti hatáskörből. A hazai szakigazgatásnak lebonyolító, ügyintéző és tagállami ellenőrző szerepe lesz. Az EU közös döntéseiben az ország szavazati arányának mértékéig vehetünk részt. Nemzeti hatáskörben marad a tagállami intézmények működtetése és a Közös Agrárpolitika által nem érintett területek szabályozása.

Az ágazatra vonatkozó közösségi rendeletek az Európai Közösségek Hivatalos Lapjában, magyar nyelven fognak megjelenni. Ilyenek lesznek a termékek piaci minőségére vonatkozó, a csatlakozás után megjelenő előírások is. A csatlakozásig megjelenteket vagy a Magyar Élelmiszerkönyv előírásai-ként, vagy az Igazságügyi Minisztérium által koordináltan addig lefordított EU-rendeletek mellékleteiként lehet magyar nyelven elérni.

Megszűnik az uniós exportáru ma kötelező, tételes minőségellenőrzése, ugyanis a belső piacon minden tagországnak a kockázatelemzésen alapuló, szűrőpróbaszerű minőségellenőrzést kell elvégeznie. Kötelező lesz viszont a nem tagállamokba szállított áru tételes ellenőrzése, ez a re-exportra is vonatkozik. Magyarországnak, mint külső határon lévő tagállamnak fel kell készülnie a harmadik országokból az unióba érkező importáru ellenőrzésére.

2. Támogatások, a termelés szabályozása a piachoz igazodás útján, a termelői szervezetek szerepe

A zöldség-gyümölcs ágazatot az unióban nem korlátozzák termelési kvóták. A már említett három ipari feldolgozásra termelt termék (paradicsom, őszibarack, Vilmos körte) kvótája a támogatott mennyiségre vonatkozik; e felett is lehet termelni, de a többletre nem jár támogatás. Nem korlátozzák, sőt mind EU-, mind nemzeti forrásból támogatják az ültetvények telepítését. Ez alól kivételt képez az alma, a körte és az őszibarack új ültetvényeinek létesítése. Ezeknél a túltermelést időnként a kivágások támogatásával mérséklük.

A termelést az ágazatban végső soron a piaci lehetőségek határolják be. Túltermelés esetén van ugyan lehetőség intervencióra, de annak mértéke nem akkora, hogy csupán ezért érdemes lenne termelni. A termelő reális célja kizárólag a piaci igényeknek megfelelő, értékesíthető áru termelése lehet.

A csatlakozási tárgyalások kapcsán gyakran említett, 25 százalékos támogatások a kertészeti ágazatokat nem érintik, ugyanis azok a szántóföldi növénytermesztési, illetve az állattenyésztési támogatásokra vonatkoznak. A csatlakozás után a magyar kertészeti termelők a támogatásokra ugyanolyan mértékben jogosultak, mint az unió más termelői.

A zöldség-gyümölcs termelők a közösségi támogatásokat nem közvetlenül kaphatják meg, hanem termelői szervezeteik (a TÉSZ-ek) útján. Ez az egyik ok, amiért célszerű a termelőknek TÉSZ-ekbe tömörülniük.

Az unió támogatja a termelői szervezetek működését, ezáltal a TÉSZ működtetéséből eredő közös költség kevésbé terheli a termelőket. A TÉSZ-ek igénybe vehetnek uniós és nemzeti együttes forrásból származó beruházási és környezetvédelmi támogatásokat is.

Kényszerítő ok a termelők szervezettségévé válására, hogy a TÉSZ-ek közreműködésével meg tudják oldani a termés áruvá alakítását, előhűtését és tárolását a hűtőházban, valamint tervezett, szervezett, ütemezett szállítását.

3. Éleledő versenyhelyzet

A kiskereskedelmi forgalomnak évről-évre nagyobb hányada kerül a nagy kereskedelmi áruházláncok, a szuper- és hipermarketek kezébe. Az ilyen módon szervezett kereskedelemnek a viszonylag kicsi, egyedi termelők nem tudnak kellő súlyú partnerei lenni, erre csak a legnagyobbak, illetve a jól működő termelői szervezetek képesek.

Hasonló a helyzet a feldolgozásra termelt zöldség és gyümölcs esetében is: a feldolgozóipar is koncentrált, kizárólag a jól szervezett alapanyag-szállítók lehetnek megfelelő partnereik.

A termelők szervezetségének, koncentrációjának fokozása az ágazat jövője szempontjából kulcskérdés. Az uniós csatlakozáskor bekerülünk az egységes belső piacra, ahol vámhatárok, vám- és belépőár-korlátok nélkül szállíthatjuk az árut. Eddig versenyképes exporttermékeink (zöldpaprika, gomba, korai káposztafélék, spárga, cseresznye, meggy, szilva, málna) helyzete az eddigiekhez hasonlóképpen jó, vagy jobb lesz a csatlakozás után. Azon termékeink helyzete, amelyeket a belépő árrendszer eddig alapvetően visszatartott az unió piacáról (alma, körte, kajsz, őszibarack, paradicsom, uborka), javulni fog, s ezekkel a fajokkal is az EU termelőivel azonos feltételek mellett versenyezhetünk. Feldolgozott csemegekukoricánkat sem fogja többé sújtani a kiegészítő vám.

Az ágazatnak fel kell készülnie azonban arra, hogy az egységes belső piacon az EU termelői és kereskedői Magyarországot elsősorban piacnak tekintik majd. A mai tagországokban jól működő termelői szervezetek,

fejlett kereskedelmi láncok léteznek, amelyek szervezetségbeli előnyük miatt könnyebben válhatnak a Magyarországon működő áruházláncok beszállítóivá, mint a hazai termelők.

A szervezetségjavításán kívül elengedhetetlen, hogy javítsunk az egyébként kiváló ízű, zamatú és minőségű hazai zöldség és gyümölcs áruvá alakításán, csomagolásán, előírás szerinti címkézésén, jelölésén. Ha ez nem történik meg, akkor a tagállamokból ide szállított áru kiszorítja a hazai piacról saját termékeinket.

Az uniós csatlakozás a magyar zöldség-gyümölcs ágazat számára újabb lehetőségeket is kínál. A versenyképesség megtartásának a megfelelő felkészülés az alapja az Európai Unió kibővülő piacán. Ha a termelők egy-két éven belül rátalálnak a szervezettebb termeléshez és árukínálathoz vezető útra, akkor a zöldség-gyümölcs ágazat a mezőgazdaságon belül az uniós csatlakozás legnagyobb nyertese lehet.

Melléklet

A friss zöldség-gyümölcs termékek piaci minőségére vonatkozó közösségi előírások felépítése és a fogalmak értelmezése

1. Rendeleti hivatkozások

Az Európai Bizottság a tagállamok számára közvetlenül és teljes egészében kötelező rendeleteivel helyezi hatályba a zöldség-gyümölcs termékek piaci minőségének előírásait. Ezek az ENSZ/EGB világszerte ismert, bevált szabványaira támaszkodva, esetenként azok kisebb módosításával készülnek.

Fontos ismerni a nemzetközi zöldség-gyümölcs szabványok hatályának egy lényeges különbségét. Az ENSZ/EGB-szabványok mindegyike azt az áruminőséget határozza meg, amely az exportőr országban az áru-előkészítés és csomagolás helyén, de még az elszállítás előtt követelmény, és hatálya nem a fogyasztóig terjed. Az EU-rendeletek szerint a termékek piaci minőségére vonatkozó előírások a kereskedelmi láncolat valamennyi lépcsőfokán kötelezőek. Az előíráshoz tartozó rendeletek azonban minden esetben tartalmaznak olyan megfogalmazást, amely alapján az áru minősége a kereskedelem későbbi lépcsőfokain is megfelelően megítélhető.

2. A termékek piaci minőségére vonatkozó általános követelmények

A termékek piaci minőségének előírásait egységes minta szerint építették fel. Vannak olyan követelmények, amelyek minden gyümölcs- és zöldségfajra egyöntetűen érvényesek, és olyanok is, amelyek egy-egy adott fajra jellemzőek.

2.1. A termék meghatározása

Minden előírásban a termék meghatározásánál fogalmazták meg, hogy melyik termékre (latin névvel, botanikai megnevezéssel) vonatkozik.

2.2. Minőségi előírások

Minden előírás lényeges részét képezik azok a minőségi követelmények, amelyeknek a termékeknek az előkészítés és a csomagolás után feltétlenül és szigorúan meg kell felelniük. Ezek a minőségi követelmények a minimum követelmények és az osztályozás követelményei szerint tagozódnak. A minimum követelmények és az osztályozás követelményei az áruelőkészítéstől a termékeknek a fogyasztó részére történő átadásig érvényesek, az előírást hatályba léptető rendelet értelmezésének figyelembevételével.

a) Minimum követelmények

A minimum követelmények azonos formában minden minőségi osztályra érvényesek, csekély eltérés csak a II. osztály tűréshatárának keretében engedhető meg. Minden előírásban megkövetelt minimum követelmények:

- *Friss megjelenésű:* Zöltségféléknél – a fokhagyma és a vöröshagyma kivételével – követelmény. Az áruelőkészítésnél és -feladásnál a terméken nem mutatkoznak fonnyadás jelei, míg a kereskedelem további lépcsőfokán a fonnyadásnak enyhe jele megengedett. Spárga esetében még a friss illat is követelmény.
- *Ép, egész:* Nem hiányozhat a terméknek valamely része, vagy például nem lehet maradandóan mechanikailag sérült. Különösen a kajszli- és az őszibarack, illetve a nektarin érzékeny a mechanikai sérülésre. Olyan gyümölcsöknél, amelyeken a kocsány kiszakadása mechanikai sérülést okozhat, követelmény a kocsány megléte. A zöltségfélék tisztítása megengedett, például a fejessaláta és a fejeskáposzta külső leveleinek eltávolítása, a halványító-

zeller felső részének vagy a póréahagyma levélsúcsának és gyökerének eltávolítása egyenes vágással. A cukkini kocsányának megléte követelmény, de a kocsány lehet enyhén sérült. Spenótnál az épség nem követelmény.

- *Egészséges:* Mentessék a termék romlólóhibától, gomba- és élettani betegségek nyomaitól vagy más hiányosságoktól, amelyek fogyasztásra és friss állapotban történő értékesítésre alkalmatlanná teszik. Az egyes osztályoknál leírt tűrőhatárok tehetnek engedményeket.
- *Mentes állati kártevőktől:* A rovarkártevők által megtámadott termékek friss állapotban történő értékesítésre alkalmatlanok, ezért legyenek mentesek kártevőktől, mint például nyüvek, molyok, pajzstetvek, levéltetvek.

- *Mentes állati kártevők nyomaitól:* Az állati kártevők által károsított termékek nem megengedettek, például madárcsípés, rovarrágás, rovarkártétel miatti torzulás.
- *Tiszta, gyakorlatilag mentes látható idegen anyagoktól:* A termékek mentesek legyeknek földtől, piszoktól, trágya- és növényvédőszer látható nyomaitól. A minőségi előírások nem vonatkoznak a szemmel nem látható növényvédőszer- és károsanyag maradékokra, amelyek kimutatásához laboratóriumi vizsgálat szükséges. A megengedett maradék-határértékeket és ezek ellenőrzését külön jogszabályok tartalmazzák. Idegen anyagnak tekintendők, ezért nem megengedettek a csomagolt áruban a levelek és az ágdarabok sem. Kivételek: csemeszőlőnél megengedett díszítési célra egy legfeljebb 5 cm hosszú szőlővessződarab, amelyen a fűt nőtt, vagy citrusfélénél néhány zöld levéllel egy rövid, fásodott ágrész, amelyen a gyümölcs nőtt. Zöldségfélénél a póréahagyma gyökeréhez tapadhat egy kevés föld, és egyes osztályoknál megengedett a talajmaradék nyomokban a levelek között. A mosott sárgarépa gyakorlatilag legyen mentes a látható földtől, a mosatlan pedig a durva piszoktól.
- *Mentes nem természetes felületi nedveségtől:* Az esőtől, a mosástól, a frissítő vízpermettől vagy a hűtéstől nedvesség

vált termékeket kellőképpen le kell szikasztani. Kondenzvíz kicsapódása megengedett.

- *Mentes idegen szagtól és/vagy íztől:* A tárolóhelyiség, a csomagolóanyag és a szállítóeszköz legyen szagsemitlen. A termékek nem kerülhetnek érintkezésbe szagot és/vagy ízt befolyásoló anyagokkal.
- *Gondosan szedett:* A gondosság követelménye nemcsak a szedésre, hanem az osztályozásra, a további árukezelésre és a szállításra is vonatkozik. A nyomásra érzékeny gyümölcsöket különösen gondosan kell kezelni.
- *Megfelelően fejlett és érett:* A termékek állapota olyan legyen, hogy kibírják a szállítást és az árukezelést, megfelelő állapotban érkezzenek rendeltetési helyükre. Teljesíteni kell azt a követelményt, hogy a termékek a fogyasztóhoz optimális fejlettségi-érettségi állapotban jussanak el. A zöldsféléknél a megfelelő fejlettség követelménye nem vonatkozik az articsókára, a fokhagymára, a fejeskáposztára, a sárgarépára, a bimbóskekre, a spárgára és a vörshagymára. A gyümölcsfajokra jellemző a virágzástól a szüretig, illetőleg az öregedési-elhalásig a sajátos fejlődési folyamat. Egy meghatározott fejlődési állapotban megkezdődik az érési folyamat, amelynek során például a keményítő cukorrá alakul, a klorofill

lebomlik és a fajtára jellemző aromaanyagok képződnek. Egyes gyümölcsfajokra – mint például alma, körte, kajszli, kiwi, őszibarack, nektarin, szilva – a klimaktérikus érési folyamat a jellemző. Ezeknél az érési folyamat a légzés fokozódásával kezdődik, majd a légzési maximum („klimaktérium”) elérésétől az érés végéig csökken a légzés intenzitása. Ezeket a gyümölcsöket lehet utóérlelni, amennyiben a szüret időpontjában ehhez kellően fejlettek. Az ehhez a fejlettséghez tartozó érettségi állapot olyan legyen, hogy a gyümölcsök a fajtára jellemző minden külső és belső minőségi tulajdonságot elérhessenek. Itt figyelembe kell venni, hogy némelyik szilvafajta gyakorlatilag nem utóérő. A nem klimaktérikus érésmenetű gyümölcsök – mint például a szamóca, a cseresznye és a meggy, a csemegezőlő, a citrusfélék – légzésintenzitása nem fokozódik éréskor, és rosszul vagy egyáltalán nem utóérők. Ezért ezeknek a gyümölcsöknek a szüretkor a fajtajellemüknek megfelelően teljesen és normálisan fejletteknek, megfelelően éretnek és beszíneződöttnek kell lenniük. A citrusfélék fejlettségi és érettségi állapota legyen a fajtára és a termesztő körzetre jellemző. Ezenkívül az egyes osztályok külön előírásainak, a szüreti időpontnak, a termesztő körzetnek és

a szállítás időtartamának megfelelően a színeződés olyan legyen, hogy a citrusfélék a rendeltetési helyükön a fajtára jellemző színeződést elérhessék. Az érettség objektív, beltartalmi értékekre vonatkozó megállapítására citrusféléknél a sav-cukor arány meghatározását, kiwi és csemegeeszőlő esetében a refrakció mérését írja elő. Többnyire azonban a minőség megítélése csak a termék küllemének vagy késsel történő felvágása utáni belső állapotának szemrevételezésével történik. Egyetlen gyümölcsfajra vonatkozóan sem megengedettek a fejletlen és a túlérlett gyümölcsök. A felsorolt minimum követelményeken kívül továbbiak vonatkozhatnak az egyes gyümölcs- és zöldségfajokra a rájuk vonatkozó előírások tartalmának megfelelően.

b) Osztályozás

A gyümölcs- és zöldségtermékeket minőségi tulajdonságaik és a megengedett hibák mértéke szerint legfeljebb három minőségi osztályba sorolták: Extra, I. és II. osztály. Az utóbbi kettő minden terméknél előfordul, Extra viszont nem. Korábban meghatározták a III. osztály követelményeit is, a III. osztályt azonban a 888/97. rendelet megszüntette.

- *Extra osztály:* Az ebbe az osztályba sorolt termék legyen kiváló minőségű. Alakja, fejlettsége és színe a fajtára vagy

a kereskedelmi típusra jellemző legyen. Legyen hibátlan, nem lehet rajta semmilyen károsodás. Gyümölcsöknél a szamóca, a szilva és a csemegeeszőlő kivételével megengedettek a nagyon enyhe felületi héjhibák, ha ezek a csomagolt termék általános megjelenését, a minőséget és az eltarthatóságot nem befolyásolják.

- *I. osztály:* Az unióban kívánalom, hogy az I. osztály képezze a gyakorlatban a kereskedelembe kerülő áru nagy hányadát. A fogyasztó lehessen abban a helyzetben, hogy ez a minőségi osztály legyen számára a rendszeres beszerzési forrás. Ebbe az osztályba a jó minőségű termék sorolandó, amely a fajtára vagy a kereskedelmi típusra jellemző tulajdonságú, figyelembe véve a termőhelyi adottságokat is. Megengedettek enyhe hibák, ha ezek a csomagolt termék általános megjelenését, a minőséget és az eltarthatóságot nem befolyásolják. Bár az I. osztály minőségi követelményei kevésbé szigorúak, mint az extra osztályra vonatkozók, az ilyen terméket is gondosan kell válogatni.
- *II. osztály:* Az ebbe az osztályba sorolt termékek legyenek piacképesek. Ide azok a termékek tartoznak, amelyek nem felelnek meg a magasabb osztályok előírásainak, de kielégítik a minimum követelményeket. Megengedettek hibák, ha a

termékek a minőségre, az eltarthatóságra és a megjelenésre vonatkozó lényeges követelményeknek megfelelnek.

2.3. A méretre vonatkozó előírások

A méretosztályozás történhet átmérő, körméret vagy tömeg (súly) alapján. A legkisebb és a legnagyobb méretek, valamint a méretmegoszlás meghatározása a termék jellegének, a fajtának, a kereskedelmi típusnak és – lehetőség szerint – az egyes osztályoknak megfelelően történik. A méretosztályozás a termék önmagát kínáló megjelenését szolgálja, lehetővé teszi egyúttal az azonos méretű gyümölcs-, illetve zöldségféle kíméletes csomagolását is. Az előírt legkisebb méretek, illetőleg tömegek (súlyok) a termék kielégítő, fajtára jellemző kifejlődésének követelményét fejezik ki.

2.4. Megengedett eltérések

A megengedett eltéréseket – mind az osztályba sorolásra, mind a méretosztályozásra vonatkozóan – azért tartalmazzák az előírások, mert a gondos válogatás és osztályozás ellenére is előfordulhatnak hibák, valamint az élő termékeknel az értékesítési folyamat közben gyakran adódó élettani folyamatok változásokat idézhetnek elő. A felső határértékeket az eltérések göngyölegenként nem haladhatják meg, de rendszeresen el sem érhetik.

- *Minőségi eltérések:* Az Extra osztályban 5 százalék, az I. osztályban 10 százalék (darab vagy tömeg) lehet a termékben olyan, amely nem elégíti ki a megnevezett osztály követelményeit, de megfelel az alatta lévő osztály előírásainak, kivételes

esetekben beleértve annak megengedett eltéréseit is. A II. osztályban göngyölegenként a termék 10 százaléka lehet olyan, amely sem a saját osztálya előírásainak, sem a minimum követelményeknek nem felel meg, azonban nem lehet romlóhibás, vagy például erősen zúzódtott, illetőleg nyílt sérülésű (ezek a hibák a terméket fogyasztásra alkalmatlanná teszik). Az előírások egyes hibákra termékenként külön megengedett eltéréseket határoznak meg, amennyiben a hibák nem befolyásolják a fogyaszthatóságot.

- *Méreteltérések:* Legfeljebb a termék 10 százaléka (darab vagy tömeg) lehet olyan, amely nem felel meg a megadott méretnek és/vagy a vonatkozó felső, illetőleg alsó mérethatároknak, azonban a következő felső vagy alsó méretcsoportba besorolható. Ha a méretosztályozás nem kötelező, a megengedett méreteltérés a megkövetelt alsó határookra vonatkozik.

Minden göngyöleg tartalmára – ömlesztve szállított árunál minden tételre – vonatkozóan követelmény a származási ország, a fajta vagy a kereskedelmi típus, a minőség,

a fejlettség, a szín és a méret (ha méretre osztályozott a termék) és a betakarítás évjáratának (például a dió, a mogyoró esetében fontos követelmény) egyöntetűsége. A göngyöleg tartalmának látható része az egész tartalmat képviselje.

2.5. A külső megjelenésre vonatkozó előírások

Terméktől függően különféle külső megjelenés lehet előírva. Az előírás vonatkozhat adott esetben a minőségi osztályra is.

- A göngyöleg legyen kellőképpen szilárd és tartós. Úgy kell csomagolni, hogy a termék megfelelően védve legyen. A csomagolási egységek belsejében használt – a termékkel közvetlenül érintkező – anyag legyen új, tiszta és olyan minőségű, hogy a termékben semmilyen külső vagy belső elváltozást ne okozzon.
- A csomagoláshoz – különös tekintettel a papírra, beleértve a kereskedelmi adatokat tartalmazó címkék feliratozását, felragasztását is – csak egészségre ártalmatlan festékek, illetve ragasztóanyagok használhatók.
- A csomagolási egységeknek minden idegen anyagtól mentesnek kell lenniük.
- Tilos az úgynevezett „tükrözött” csomagolás, amelynél a termék felső rétege jobb minőségű, mint az alatta lévő.

2.6. A jelölésre vonatkozó előírások

Minden csomagolási egység egyazon oldalán összefüggően, olvashatóan, letörölhetetlenül és kívülről jól láthatóan a következő adatokat kell feltüntetni:

- a csomagoló és/vagy forgalmazó neve és címe;
- a termék és/vagy a kereskedelmi típus megnevezése, ha a csomagolási egység tartalma kívülről nem látható;
- a fajta neve az extra és az I. minőségi osztályokban azoknál a termékeknél, amelyek tekintetében erre az előírás kifejezetten utal;
- a termék eredete – a származási ország (kötelező feltüntetni), a termesztési tájegység vagy helyiségnév (nem kötelező feltüntetni);
- kereskedelmi jelölések – minőségi osztály, méret (méret szerint válogatott termékeknél), nettó tömeg/súly (tömegre/súlyra egalizált termékeknél), darabszám (darabszáma egalizált termékeknél);
- hivatalos ellenőrző jel (nem kötelező).

Ezeket kívül a különböző termékeknél szükség lehet további adatok jelölésére, vagy megengedett az adott előírás szerint adatok feltüntetése.

A termékek piaci minőségének előírásait a kereskedelmi lánc résztvevői kötelesek betartani, azokat nem lazíthatják fel. Az áru

minden birtokosa, aki az árut értékesítésre felkínálja, felelős azért, hogy az áru megfeleljen a termékek piaci minőségére vonatkozó előírásoknak. Szükség esetén az értékesíté-

si lánc valamely pontján át kell válogatni az árut, vagy újra kell jelölni a göngyölegeket, hogy a termék mindenkor megfeleljen a piaci minőségre vonatkozó előírásnak.

Sokszor hallható: 2002-ben, Koppenhágában csak annyit sikerült elérnünk, hogy a magyar gazdák az Európai Unióban már bennlévő társaik által kapott támogatásnak mindössze az egynegyedéhez juthatnak hozzá. És – mondják sokan – ez még akkor is kevés, ha a szóban forgó összeget hazai pénzekből több mint duplájára lehet növelni. Nos, hogy kevés lesz-e, azt majd meglátjuk. Annyi azonban bizonyos, hogy a „mindössze” 25 százalékos uniós támogatás nem a zöldség- és gyümölcstermelőkre érvényes. Mert ők ugyanannyit kapnak, mint a Közösségben már bennlévők. E tekintetben tehát semmiféle hátrányuk nem lesz. Amúgy viszont kemény lesz a magyar zöldség- és gyümölcstermesz-tőkre váró verseny. Jó néhány termékük könnyebben eljut majd az európai, sőt az azon túli piacokra is, mint eddig, a nagy nyugat-európai termelőszer-vezetek azonban olcsóbb áruikkal komoly versenytársként jelennek meg a magyar piacon. Velük pedig csak akkor lehet eredményesen megküzdeni, ha a magyar termelők is szervezettebben, egymással összefogva lépnek fel.

Dr. Bene László
vezető főtanácsos
Földművelésügyi és
Vidékfejlesztési Minisztérium

Dr. Németh Lajos
tanácsos
Földművelésügyi és
Vidékfejlesztési Minisztérium